

Sygn. akt II UK 377/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę pomostową,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 czerwca 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 22 czerwca 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 8 marca 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił ustalenia A. M. prawa do emerytury pomostowej wskazując, że ubezpieczony nie udowodnił 10- letniego stażu pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w pkt 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych.

Wyrokiem z dnia 29 listopada 2011 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł A. M. zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając temu orzeczeniu naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 3 ust. 1 i 2 oraz załącznika nr 1 pkt 22 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez błędną ich wykładnię.

Wyrokiem z dnia 22 czerwca 2012 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację. W uzasadnieniu Sąd stwierdził, że spór w przedmiotowej sprawie koncentrował się na kwestii spełniania przez A. M., wynikających z treści art. 49 pkt 1-3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656 ze zm.), przesłanek ustalenia mu prawa do emerytury pomostowej, a w szczególności przesłanki posiadania na dzień wejścia ustawy o emeryturach pomostowych w życie, tj. na dzień 1 stycznia 2009 r. okresu pracy w szczególnych warunkach wynoszącego co najmniej 10 lat (art. 8 pkt 2 w związku z art. 49 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych). Dla oceny, wynikającej z treści art. 8 pkt 2 w zw. z art. 49 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, przesłanki posiadania na dzień wejścia ustawy o emeryturach pomostowych w życie okresu pracy w szczególnych warunkach, wymienionej w pkt 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy wynoszącego co najmniej 10 lat, kluczowa była odpowiedź na pytanie, czy praca wykonywana przez ubezpieczonego w okresie zatrudnienia od dnia 8 lutego 1982 r. do dnia 31 maja 2001 r. w Przedsiębiorstwie Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich [...] podlega zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach.

Sąd wskazał, że w świetle art. 3 ust. 7 ustawy o emeryturach pomostowych nie ulega wątpliwości, że przesłankę posiadania przez wnioskodawcę co najmniej 10 - letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze analizować należy przez pryzmat przepisów art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, jak i (w stosunku do okresów przypadających przed dniem wejścia w życie ustawy) art. 32 i 33 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Przepis art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej m.in. w zakresie rodzaju prac lub stanowisk oraz warunków, na podstawie których osobom

wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, odsyła do przepisów dotychczasowych, a w szczególności do przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Zgodnie z treścią § 2 ust. 2 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego okresy pracy, o których mowa w ust. 1 (okresy pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy), stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy.

Sąd Apelacyjny zauważył, że w aktach organu rentowego znajduje się świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach wydane przez syndyka masy upadłości Przedsiębiorstwa Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich z dnia 31 maja 2001 r., w którym powołując się na wykaz B, stanowiący załącznik do zarządzenia nr 24 Ministra Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej (nazywanym dalej zarządzeniem) stwierdzono, że A. M. w okresie od dnia 8 lutego 1982 r. do dnia 31 maja 2001 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace rybaków morskich na stanowisku mechanika maszyn przetwórczych, wymienionym w pkt 19, poz. 4, dziale IV, wykazu B stanowiącym załącznik do zarządzenia.

Sąd drugiej instancji zważył, że świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach dnia 31 maja 2001 r. nie można uznać za miarodajne, ponieważ w świadectwie tym nie określono charakteru pracy wykonywanej przez wnioskodawcę w spornym okresie według wykazu, działu i pozycji podanych w rozporządzeniu w sprawie wieku emerytalnego, lecz powołano się jedynie na zarządzenie resortowe. Z treści dokumentów w postaci: świadectwa pracy z dnia 31 maja 2001 r. (k. 7 akt ZUS t. II), świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach z dnia 31 maja 2001 r. (k. 9 akt ZUS t. II) oraz zaświadczeń o zatrudnieniu i wynagrodzeniu ZUS Rp-7 z dnia 25 września 2001 r. (k. 10-11 akt ZUS t. I) wynika, że A. M. w spornym okresie był zatrudniony w pełnym wymiarze

czasu pracy na stanowisku mechanika maszyn przetwórczych. Składając wyjaśnienia na rozprawie w sprawie VIII U .../11 w dniu 15 listopada 2011 r. wnioskodawca wskazał, że cyt. „praca mechanika maszyn przetwórczych jest to praca rybaka morskiego. Byłem mechanikiem maszyn, które przerabiały ryby. Cały czas praca była na wodzie”. Na rozprawie apelacyjnej w sprawie III AUa .../12 w dniu 22 czerwca 2012 r. pełnomocnik wnioskodawcy sprecyzował zaś, że pracował on na dużych statkach rybackich - przetwórniach i naprawiał znajdujące się tam maszyny przetwórcze.

W ocenie Sądu Apelacyjnego wprawdzie z przeprowadzonych w sprawie dowodów jednoznacznie wynika, że A. M. wykonywał w spornym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu pracę mechanika maszyn przetwórczych na dalekomorskich statkach rybackich - przetwórniach, lecz pracy tej nie można zakwalifikować jako pracy rybaków morskich, o której mowa w poz. 4, działu IV „Prace różne”, wykazu B, stanowiącego załącznik do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego. Sąd ten podzielił stanowisko, zgodnie z którym za pracę rybaka morskiego uznać należy jedynie pracę wykonywaną bezpośrednio przy połowie i wstępnym przetwórstwie ryb. Z uwagi na powyższe zakres pojęcia „pracy rybaka morskiego” nie można dowolnie rozszerzać na prace wykonywane przez innych członków załóg statków rybackich, nie związane bezpośrednio z połowem i wstępnym przetwórstwem ryb. Sąd stwierdził, że zasady logiki i doświadczenia życiowego nakazują przyjąć, że w przypadku załogi statku rybackiego (dalekomorskiego) obowiązuje ścisły podział zadań, co oznacza, że poszczególni członkowie tej załogi są wyspecjalizowani do wykonywania jedynie określonych czynności. W konsekwencji, w odróżnieniu od małych jednostek rybackich, na dużych dalekomorskich jednostkach rybackich nie zachodzi sytuacja wzajemnego przeplatania się funkcji rybaka z innymi funkcjami np. mechanika, czy sternika. Ponieważ z przeprowadzonego w niniejszej sprawie postępowania dowodowego jednoznacznie wynikało, że wnioskodawca w spornym okresie zatrudnienia od dnia 8 lutego 1982 r. do dnia 31 maja 2001 r. zajmował się jedynie konserwacją i naprawami maszyn przetwarzających złowione ryby na dalekomorskich statkach rybackich - przetwórniach, Sąd przyjął, że ubezpieczony nie zajmował się w tym okresie bezpośrednio łowieniem i wstępnym przetwórstwem ryb. Sąd

przeanalizował także, czy praca wnioskodawcy w spornym okresie na stanowisku mechanika maszyn przetwórczych stanowiła pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych. W przepisie art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych mowa jest o pracach, związanych z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, występujących w przypadku prac wykonywanych w szczególnych warunkach determinowanych: siłami natury, wymienionych w art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach pomostowych lub procesami technologicznymi, o których mowa w art. 3 ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych. Zdaniem Sądu drugiej instancji nie ulega wątpliwości, że praca A. M. w okresie zatrudnienia od dnia 8 lutego 1982 r. do dnia 31 maja 2001 r. nie była pracą w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ nie została wymieniona w wykazie prac w szczególnych warunkach, stanowiącym załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Pracy tej nie można było zaliczyć do prac rybaków morskich, wymienionej w pkt 22 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, nie stanowiła ona również pracy na statkach żeglugi morskiej, o której mowa w pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ żegluga ta polega na przewozie drogą morską pasażerów lub ładunku i realizowana jest między portami morskimi za pomocą wyspecjalizowanych statków. W związku z powyższym brak było podstaw do przyjęcia, że ubezpieczony przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych wykonywał prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej. Tym samym za niezasadny uznać należało, podniesiony w treści apelacji, zarzut naruszenia prawa materialnego, a w szczególności art. 3 ust. 1 i 2 oraz pkt 22 załącznika nr 1 ustawy o emeryturach pomostowych. Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny stwierdził, że dla ustalenia A. M. prawa do emerytury pomostowej nieodzowne jest łączne spełnienie warunków z art. 49 pkt 1-3 ustawy o emeryturach pomostowych, w tym wynikającej z treści art. 8 pkt 2 w związku z art. 49 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, przesłanki posiadania na dzień wejścia w życie tej ustawy, tj. na dzień 1 stycznia 2009 r. okresu pracy w szczególnych warunkach

wynoszącego co najmniej 10 lat, a zatem wobec nie spełniania przez wnioskodawcy tej przesłanki brak było materialno-prawnych podstaw do przyznania mu tego świadczenia.

A. M. skargą kasacyjną zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 22 czerwca 2012 r. zarzucając mu naruszenia prawa materialnego: - art. 3 ust. 1 i 2 oraz pkt 22 Załącznika nr 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. 2008 r. Nr 237, poz.1656 ze zm.), poprzez błędną jego interpretację, polegającą na uznaniu przez Sąd Apelacyjny, że praca rybaka morskiego to jedynie praca wykonywana bezpośrednio przy połowie i wstępnym przetwórstwie ryb, a nie jest nią praca w charakterze rybaka morskiego na stanowisku mechanika maszyn przetwórczych; - § 2 ust. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w związku art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. : Dz. U. 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) oraz art. 3 ust. 7 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, poprzez błędną interpretację i uznanie, że praca ubezpieczonego nie była pracą wykonywaną w szczególnych warunkach; - § 1 ust. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 3 ust. 7 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, poprzez niewłaściwe zastosowanie i wskutek tego pominięcie przez Sąd Apelacyjny wykazu stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach w resorcie gospodarki morskiej, zgodnie z Zarządzeniem nr 24 Ministra - kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej, wydanym na podstawie przedmiotowego Rozporządzenia.

Ubezpieczony wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu

Sądowi do ponownego rozpoznania lub przyznanie ubezpieczonemu A. M. prawa do emerytury pomostowej oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieusprawiedliwiona. Nie jest uprawnione przyjęcie założenia, że wszyscy pracownicy wchodzący w skład załogi morskiego statku rybackiego wykonują pracę w tych samych ciężkich i szkodliwych dla zdrowia warunkach. W takiej sytuacji nieracjonalne byłoby różnicowanie ich uprawnień do nabycia wcześniejszej emerytury na podstawie załącznika (zawierającego wykaz A i B) do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Nie można utożsamiać wszystkich prac rybaków morskich, a więc wszelkich czynności związanych z wykonywaniem rybołówstwa morskiego, z pracami wykonywanymi na stanowisku rybaka. Uznanie danej pracy za pracę rybaka morskiego nie rozstrzyga kwestii związanych ze zdefiniowaniem i kwalifikacją prac o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających szczególnej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej. Tymczasem to te właśnie kryteria, a nie stwierdzenie posiadania odpowiednich kwalifikacji do zajmowania stanowisk na statku, decydują o zakwalifikowaniu prac danego rodzaju do prac wymienionych w wykazach A lub B załącznika do rozporządzenia, których wykonywanie uprawnia do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, przy uwzględnieniu stopnia ich wpływu na wcześniejszą utratę zdolności do wykonywania zatrudnienia. Właśnie z uwagi na wskazane przesłanki nie wszystkie prace rybaków morskich zostały ujęte w dziale IV wykazu B załącznika do rozporządzenia, ale tylko te charakteryzujące się szczególnie wysokim stopniem szkodliwości i uciążliwości, bądź wymagające szczególnie wysokiej sprawności psychofizycznej. Dla oceny zasadności poglądu skarżącego, że wykonywana przez niego praca mechanika maszyn przetwórczych

na dalekomorskich statkach rybackich – przetwórniami odpowiadała charakterowi i rodzajowi pracy na stanowisku rybaka wymienionym w wykazie B, dział IV, poz. 4 powołanego wyżej załącznika do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, pomocniczo należy odwołać się do obowiązujących w spornych okresach przepisów określających kwalifikacje zawodowe członków załóg polskich statków morskich, wymagane do zajmowania stanowisk oficerskich i nieoficerskich (marynarskich, rybackich) w poszczególnych służbach. I tak, w § 58 rozporządzenia Ministra Żeglugi z dnia 30 października 1971 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych członków załóg polskich statków morskich (Dz. U. Nr 33, poz. 299 ze zm.) w służbie pokładowej rybaków pełnomorskich ustalono, między innymi, stanowiska: młodszego rybaka, rybaka i starszego rybaka, natomiast w § 62 ust. 1 i § 64 ust. 3 - w służbie mechanicznej i elektrycznej: między innymi stanowisko motorzysty okrętowego mogącego pełnić również funkcję kierownika maszyny lub zastępcy kierownika maszyny. Podobnie kwestię tę regulowało w § 54, 58 i 61 ust. 3 rozporządzenie Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 17 sierpnia 1983 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych członków polskich statków morskich (Dz. U. Nr 52, poz. 232 ze zm.) oraz w § 26, 27, 30 i 31 rozporządzenie z dnia 23 maja 1992 r. Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie kwalifikacji zawodowych i składu załóg polskich statków morskich (Dz. U. Nr 49, poz. 227 ze zm.). Wszystkie te akty prawne jednoznacznie rozróżniały stanowiska w specjalności pokładowej (w służbie pokładowej) od stanowisk w innych specjalnościach (służbach), w tym w specjalności mechanicznej (w służbie mechanicznej). Zasada podziału służb na, między innymi, pokładową i mechaniczną została utrzymana również w rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 24 sierpnia 2000 r. w sprawie wykszolenia i kwalifikacji zawodowych, pełnienia wacht oraz składu załóg statków morskich o polskiej przynależności (Dz. U. Nr 105, poz. 1117), przewidującego w ramach tej pierwszej między innymi - stanowiska rybaka i starszego rybaka (§ 38) oraz w drugiej - motorzysty i kierownika maszyny (§ 49). Skoro więc do prac rybaków morskich objętych wykazem B załącznika do rozporządzenia zaliczone zostały prace wynikające z rodzaju czynności wykonywanych na ustalonym w służbie pokładowej

stanowisku rybaka (niewątpliwie prace wykonywane bezpośrednio przy połowie ryb), to prace rybaków morskich wykonywane na stanowiskach ustalonych w dziale służby mechanicznej i sprowadzające się - jak sam wnioskodawca określił swoje podstawowe obowiązki na tych stanowiskach - do obsługi oraz dozoru maszyn, nie mogą być uznane za prace na stanowisku rybaka i objęte wykazem B, ale podlegają zakwalifikowaniu do prac rybaków morskich objętych wykazem A załącznika do rozporządzenia. Mając na uwadze, że w świetle art. 3 ust. 7 ustawy o emeryturach pomostowych nie ulega wątpliwości, że przesłankę posiadania przez wnioskodawcę co najmniej 10 - letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze analizować należy przez pryzmat przepisów art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, jak i (w stosunku do okresów przypadających przed dniem wejścia w życie ustawy) art. 32 i 33 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Z kolei Przepis art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej w zakresie rodzaju prac lub stanowisk oraz warunków, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, odsyła do przepisów dotychczasowych, w tym do przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W tej sytuacji praca ubezpieczonego w spornym okresie na stanowisku mechanika maszyn przetwórczych na dalekomorskich statkach rybackich – przetwórniami nie mogła zostać zaliczona do prac rybaków morskich, wymienionej w pkt 22 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, nie stanowiła ona również pracy na statkach żeglugi morskiej, o której mowa w pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ żegluga ta polega na przewozie drogą morską pasażerów lub ładunku i realizowana jest między portamiorskimi za pomocą wyspecjalizowanych statków. W związku z powyższym brak było podstaw do przyjęcia, że ubezpieczony przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych wykonywał prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej.

Z powyższych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu na podstawie art. 39814 k.p.c.